

ВЪНШНА МИГРАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИТЕ РОМИ – МИТОВЕ И РЕАЛНОСТИ. ПОТЕНЦИАЛНИТЕ МИГРАНТИ РОМИ

Стоянка Черкезова

*Институт за изследване на населението
и човека при БАН*
cherkezova.t@gmail.com

Резюме. Дали ромите пътуват в чужбина само, за да злоупотребяват със социалните системи в по-богатите страни? Това е основният въпрос, дискутиран в настоящата статия. Той става все по-актуален на прага на всеобщата паника на приемащите страни от вълните имигранти и в частност от ромски имигранти от страните от ЦИЕ. Привлекателността на държавата-приемник е изследвана от гледна точка на това, което знаят и разбират хората, когато взимат решение да мигрират, т.е. от гледна точка на потенциалните емигранти. Приведени са аргументи, които потвърждават и такива, които опровергават подобна теза, като са изследвани субективните възприятия, нагласи, очаквания и декларирани намерения за бъдеща миграция. Последните са верифицирани от гледна точка на декларираните ценности, удовлетвореност в различни аспекти на живота, житейските стратегии, които респондентите избират.

Ключови думи: ромска миграция, социални системи, потенциални мигранти, доходи, удовлетвореност от живота, житейски стратегии

УВОД

В страните от Западна Европа с висока степен на развитие е разпространено предубеждението, че ромите злоупотребяват със социални помощи и услуги, че пътуват в чужбина, главно за да се възползват от преимуществата на западните социални държави. Въпросът е противоречив, предизвиква обществени дебати и съвпада с промени в имиграционните политики, които включват повече рестрикции (Hansen and Lofstrom 2006; Cherkezova and Tomova, 2013).

Емиграцията на ромите от ЦИЕ към Западна Европа привлича интереса на изследователите, но в по-малка степен. Част от изследванията са насочени към причините за миграция: дали мигрантите, които е по-вероятно да ползват социални придобивки (нискоквалифицираните, с ограничени възможности за заетост) са привлечени от по-щедрите държави на благосъстоянието, където могат да получават социални плащания. Тази теза е едно от обясненията, които се дават за нарастващите потоци имигранти. Няма неоспорими доказателства за верността на подобни тези. Някои изследвания не подкрепят тезата, че имигрантите злоупотребяват със социалните плащания или че са тежест за щедрите

държави на благосъстоянието¹. Въпреки това обществените дебати около финансовата тежест на имигрантите в последните години са актуални повече от всякога – особено в страните с растящ брой имигранти и с нарушен фискален баланс след началото на световната финансова криза.

Ромите в чужбина са едновременно имигранти, етнически различни и бедни и могат да бъдат дискриминирани поне по три признака. Стереотипите за тях са като за хора, които създават проблеми и рядко са приемани позитивно (FRA, 2009: 8). Настъпилата паника около „наплива“ от ромски имигранти, разпространявана от западните медии и общественото мнение често провокират подхода на публичните власти към новопристигналите роми да бъде като към мошеници, когато кандидатстват за достъп до определени права, включително до социални помощи. (Cahn et Guild, 2010 : 15) Това води до тяхното изключване в много аспекти – на пазара на труда, при образованието на децата им, при кандидатстване за някои социални услуги, достъпа до жилище и т.н. Отношението в приемащите страни понякога кара някои от ромските имигранти да се чувстват дори по-маргинализирани, отколкото в собствената си държава (FRA 2009: 8; Tomova and Cherkezova, 2013).

Целта на настоящото изследване е да провери доколко е обосновано да се поставя тезата за това, че ромите емигранти от България пътуват основно, за да злоупотребяват със социалните системи на привлекателните държави на благосъстоянието за , като се потърсят доказателства за или против нея.

Категоричното доказване или отхвърляне на подобна теза изисква ползването на поне два източника на информация. Повечето изследвания се основават на информация за имигрантите в приемащите страни. Ползват се официални данни за приноса в данъчната и осигурителната системи и размера на потоците социални плащания, които подкрепят имигрантите и техните семейства; или социалните плащания за местните и за имигрантите и т.н. Това само по себе си е една доста трудна за изпълнение задача, като се има предвид че в повечето страни не се води отчетност по вид и националност на получателя на социални плащания. Трудността става още по-голяма, когато се изследва поведението на определен етнос в рамките на някаква националност. Данни по етнос не се събират. Ограничително условие също е несъответствието между съвкупността, която се изследва (имигриралите в действителност) и данните, които отразяват официално регистрираните имигранти, което не отговаря на действителния размер на имигрантите – част от тях могат да бъдат също така нелегално пребиваващи; получили статут на бежанци, но все още неотразени в статистиката на имигрантите; очакващи получаване на статут на бежанци; легално пребиваващи, но нелегално работещи и т.н.

В повечето изследвания не се отчитат всички аспекти на благосъстоянието – набляга се на финансовата част. Дори и да се приеме този обхват като адекватен остава незачитането на нагласите и ориентациите за мигриране преди същинското действие на преместване. След като се изследва тезата за привлекателността на държавата-приемник, логично е да се изследва тази привлекателност от гледна точка на това, което знаят и разбират хората, когато взимат

---

¹ Вж. например De Giorgi and Pellizzari 2006, Barrett and McCarthy 2006 и 2008 , OECD2013: 125-160.